

A HELIKOPTEREK KATONAI ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI ÉS A KATONAI ALKALMAZÁS VALÓSÁGA MAGYARORSZÁGON

A Magyar Honvédség legújabbkori történelmének legjelentősebb változását éli át az elmúlt években. Nem pusztán létszám csökkenésről van szó, hiszen ez szinte megszokottá vált. Az 1989-től haderőreformként jelzett folyamat eredményeképpen napjainkra a haderő létszáma 33 ezer főre csökkent.

A 2003-2004-ben folytatott átalakítás, azonban új minőséget jelentett az átalakítások, megújulások sorában. Most történt meg először, hogy a pénzügyi kényszer szülte átalakítások előtt elemzésre került hazánk biztonságpolitikai környezete és a levont következtetések után fogalmazódtak meg az új elvárások, követelmények a „maradék „ haderővel szemben.

A képességi követelmények nem változtak, úgy mint:

- bevethetőség és mobilitás
- hatékony harcba lépési képesség
- csapatok és az infrastruktúra túlélőképessége
- NATO kompatibilis vezetési, irányítási és információs rendszer
- finanszírozhatóság

Azonban a képességi követelmények mellett hangsúlyozottabban beszélünk a szövetségi-missziós- békefenntartói szerepállalásról. Ez azonban nincs ellentmondásban azokkal a képességi követelményekkel, melyekkel rendelkeznie kell a Magyar Honvédség katonájának, hogy a Honvédség részére megfogalmazott célokat (szövetséges-missziós feladatokat) teljesíteni lehessen. Bevethetőség és mobilitás, hatékony harcba lépési képesség- többek között ezek a Magyar Honvédség részére megfogalmazott képességek megjelenítésére predesztinált a légi-erő.

A légierő technikai eszközei mozgékonyságának kihasználásával magas szinten képes a (had)műveletek támogatására és jelentősen megkönnyítheti az előre nem látható, váratlan feladatok végrehajtását is. A légiszállítási feladatok végrehajtásával, a szükséges erők és eszközök kellő időben és kellő helyre történő eljuttatásával a légierő jelentősen megnövelheti a szárazföldi erők helyváltoztatási, műveleti képességét-és ebből adódóan-tevékenységük hatékonyságát is!¹

A légierő műveletei

A légierő, alkalmazott repülő technikai eszközei révén, az elérendő célok alapján, a hadműveletek különböző változataiban alkalmazható. A helikopterek alkalmazása szempontjából a légierő jellemző műveletei lehetnek például a felszíni erők elleni hadműveletek, melyen belül a helikopterek közvetlen légi támogatást nyújthatnak. A támogató légi műveletek közül a légi felderítés és megfigyelés, légi szállítás, légi kutatás-mentés a legjellemzőbb műveletei a helikopterek katonai alkalmazásának, hogy csak a legjellemzőbbeket említsem. A későbbiekben részletesen kívánom vizsgálni a helikopterek katonai alkalmazási lehetőségeinek széles spektrumát.

¹ Légierő Doktrína, Veszprém, 2004

HELIKOPTEREK ALKALMAZÁSA

Történeti áttekintés:

A helikopter a laikus szemlélő számára egy különös repülő eszköz, amely annak ellenére képes a levegőbe emelkedni, hogy lennének szárnyai. Az első, szinte „helikopternek” nevezhető szerkezet Leonardo da Vinci „levegő spirálnak” nevezte. Az első igazi sorozatban gyártott helikopter 1949-ben szállt fel az Egyesült Államokban, a Sikorsky S-55. Az ötvenes években már megjelenik a helikopter a hadseregben is, elsősorban felderítő, futár, sebesült szállító feladat közben. A harci alkalmazás kiteljesedése a 60-as években következett be, a Vietnám elleni háború idején. Azóta a helikopterek minden hadsereg fegyvertárában jelen vannak a legszélesebb alkalmazási körben.

Helikopter műveletek jellemzői:

A helikopterek minden egyes típusa vagy kategóriája rendelkezik saját, speciális jellemzőkkel, melyek meghatározzák a típus elsődleges alkalmazását, azonban vannak olyan általános érvényű alkalmazási tulajdonságok, melyek predesztinálják ezt a repülő szerkezetet a szárazföldi műveletekben történő széles körű alkalmazásra.

Melyek ezek a jellemzők?

- sokoldalúság: ahogy már utaltam rá, a speciális feladat mellett más jellegű biztosításra is alkalmas. Például egy szállító helikopter alkalmas közvetlen tűztámogatás végrehajtására is a fedélzeti fegyverzete révén.
- mozgékonyság: a helikopterek működését nem korlátozzák a terepakadályok, mint például egybefüggő vízfelület, mocsár, erdők, természeti, vagy ember készítette akadályok, hegyek. Az üzemeltetéshez nincs szükség kiépített repülőtérre, vagy előkészített leszálló helyre. A személyi állomány be- illetve kirakodása függési helyzetben is (a talaj felett lebegve) végrehajtható.
- rugalmasság: a helikopterek sokoldalúsága és mozgékonysága mellett az a képességük, hogy gyorsan képesek áttelepülni, reagálva a harcászati helyzet változásaira. További előny, hogy a terep adta lehetőségeket - rejtés, fedezés - maximálisan képesek kihasználni.
- gyors reagáló képesség: a szárazföldi műveletek biztosításában részt vevő helikopterek a támogatott erők közelében települnek, így biztosított a helikopter mozgékonyságának és rugalmasságának a kihasználása. A gyors reagáló képesség fokozható például az úgynevezett földi készenlét közbe eső leszállóhelyen, vagy riasztás hívásra harcászati fogások alkalmazásával.
- meglepetés: a helikopter sebessége, nagy manőverező képessége, az a lehetőség, hogy földközeli magasságon, terepkövetéssel képes repülni nappal (és a többi NATO ország légierijében éjjel is), mind olyan képesség, amellyel meglepetést lehet elérni.
- sebezhetőség: beszélni kell róla, annak ellenére, hogy a kor színvonalán álló helikopterek rendelkeznek passzív és aktív önvédelmi eszközökkel. A helikopterek feladataikat a harcmező felett olyan magasságon hajtják végre, hogy kiváló célpontul szolgálnak minden létező és szóba jöhető tűzeszköz számára a földről és a levegőből egyaránt. Ez a fenyegetettség azonban nagymértékben csökkenthető a harcfeladat körütekintő megtervezésével, manőverek alkalmazásával, a terep adta rejtő képesség kihasználásával, stb.

A vázolt jellemzők meghatározzák a helikopterek által végrehajtható feladatok körét is. Ezek a feladatok éppen a helikopter, mint repülő eszköz és harceszköz sokoldalúságából következően igen széles körűek lehetnek. A helikopterek alkalmazhatók nagy tömegben – kötelékben- egy azonos feladatra koncentráltan, például légmozgékony hadműveletben, vagy kis kötelékben, egyes gépként, például felderítő csoport szállítása esetén.²

A NATO elvek szerint a helikopterek harcászati alkalmazása esetén a következő főbb feladatokat hajthatják végre;

- **Légi mozgékony hadműveletek.**

A légi mozgékony hadműveletek koncepciója azt jelenti, hogy a szárazföldi erők számára megnövelt mozgékonytságot biztosítunk helikopterek alkalmazásával. Egy adott hadművelet elgondolásán belül a légi mozgékony művelet teszi lehetővé a parancsnok számára, hogy a helyzet változása alapján gyorsan reagáljon a harcmező teljes szélességében és mélységében. Ez a képesség biztosítja, hogy az ellenségtől adott esetben át tudjuk venni a kezdeményezést és biztosítja a tevékenység szabadságát.

A légi mozgékony műveleteket rendszerint védtelen, vagy gyengén védett területeken hajtják végre. Összefoglalva, a légi mozgékony művelet olyan hadművelet, mely során a harcoló erők helikopterrel manővereznek a meglepetésszerű és hatékony harcba vetés érdekében. Ez magába foglalja a helikopterek és a harc azonnali megkezdésére kész szárazföldi erők közös alkalmazását az egyesített alkalmi harci kötelékben. A légi mozgékony művelet megköveteli a helikopter alegység teljes integrálását az összhaderőnemi kötelékbe a hadművelet tervezésétől kezdve a végrehajtásig. A légi mozgékony művelet nem tévesztendő össze a „helikopter deszant” művelettel. A helikopter deszant művelet különösebb elő tervezést, egyeztetést nem igényel, egy adott alegység, harci kötelék harcmezőn történő szállítását-átcsoportosítását biztosítja.

- **Csapatok és anyagok, harci-technikai eszközök szállítása.**

Ez a helikopterek alkalmazásának legszélesebb köre, melybe beletartozik a legösszetettebb légi mozgékonyaságú műveletektől kezdve az egyszerű szállítási feladatokig minden szállítási tevékenység.

Fő szállítási feladatok:

1. csapatok szállítása harci-technikai eszközökkel, például az összevonási körletből a megindulási körletbe;
2. harci eszközök, utánpótlási anyagok szállítása a belső teher térben, vagy külső függesztményként;
3. gyors erő átcsoportosítás az ellenség szárnyaira;
4. tartalékok gyors harcba vetése, az előny megragadására;
5. csapatok gyors kivonása, átcsoportosítás végrehajtása.

- **Speciális erők érdekében végzett műveletek; légi roham és meglepés.**

A szállító helikopterek igen nagy hatékonysággal alkalmazhatók ellenséges fontos pontok lerohanásában, illetve meglepésében. Ezek a műveletek igen változatos céllal hajthatók végre. Például egy-egy ellenséges leszállóhely, vagy légvédelmi rakéta üteg, felderítő radar állomás megsemmisítése. Nem kívánom tovább sorolni a példákat, hiszen egy adott harcászati helyzetben számtalan objektum fontos ponttá válhat. Ezen műveletek közös jellemzője, hogy a speciális erők helikopterek alkalmazásával jutnak a harcfeladat végrehajtási körzetébe, szivárognak át az ellenség által birtokolt területre és ott meghatározott harcfeladatot, diverziós tevékenységet hajtanak végre. Fontos, hogy ez a csoport éppen a feladat jellege miatt kis létszámú, egy-két szállító helikopterre elosztva. Figyelembe kell venni a tervezésnél, hogy a

² Everett – Heath – Moss – Mowat – Reid: Military Helicopters. Shrivenham, UK. 1992.

leszállóhely értelemszerűen az ellenség tűz-hatás körzetében van, tehát a helikopterek érkezése előtt közvetlenül a megfelelő tűz támogatást biztosítani kell. Természetesen az ilyen légi roham műveletek mindig nagy kockázattal járnak, mivel igen sok a bizonytalansági tényező. Az ellenség ellenállása erősebb lehet a vártnál, a helikopter veszteség nagyobb a számítottnál, a támogató tűz előkészítés hatástalan volt, a híradás megszakad, stb. A mindenkor harctéri parancsnok felelőssége, hogy a várható siker megérje a kockázatot és veszteséget, amit egy légi roham, rajtaütés eredményez

- **Közvetlen légi támogatás –Close Air Support (CAS).**

Alapvetően harci helikopterek feladata, de felfegyverzett szállítóhelikopterek is végre hajtják; biztosítja a rendelkezésre álló tűzerő gyors, hatékony alkalmazását, a szárazföldi csapatok harctevékenysége közvetlen légi támogatását.

- **Felderítés és a harcmező megfigyelése.**

Közvetlen információszerzés, amely nem kapcsolódik szükségszerűen az ellenség adott pillanatnyi tevékenységéhez. Például út, zóna, terület felderítés, légi fotózás, vegyi-sugár felderítés. Ezen túlmenően biztosítható a harctéri tüzelő állások, légi folyosók, felderítése is. A felderítés folytatása komplexen is végrehajtásra kerül, hiszen minden repülési feladat után a gépszemélyzetek jelentést tesznek a végrehajtás közben tapasztaltakról.

A felderítést végző helikopter személyzet képes megfigyelés alatt tartani egy meghatározott területet, érzékelni az ott folyó csapat mozgást, manővereket, ellenséges erők nagyságát, felvonulási útvonalakat, stb. A felderítő helikopterek biztosíthatják a nehezen megközelíthető, vagy a szárazföldi csapatok által nem birtokolt területek megfigyelését is. Fontos tényező, hogy a felderítés hatékonysága növelése érdekében a rendelkezésre álló felderítő technikai eszközök a helikopter fedélzetén elhelyezhetők.

- **Tűzvezetés.**

A helikopter fedélzetéről végzett tűzvezetés, akár a tüzérségi lövegek, vagy a közvetlen légi támogatást végző repülőgépek-helikopterek (CAS) részére történik, azonos elveket követ a földről –földi megfigyelő állásból (Observation Point-OP), vagy az előretolt repülésirányító által (ERIP; Forward Air Control-FAC)-, végzett tűzvezetéssel.

- **Légi vezetés és irányítás.**

A vezetést bizonyos esetekben elősegíti, ha a parancsnok és törzse mozgékony. A helikopter alkalmas ezen mozgékonyaság biztosítására légi vezetési pontként. Ehhez természetesen a szükséges kommunikációs csatornákat, képességeket a fedélzeten telepíteni kell.

- **Légi aknatelepítés.**

A helikopterek alkalmazhatók aknák szórására, különösen olyan területen, ahol az aknatelepítés más eszközeinek alkalmazása nem lehetséges. A légi aknatelepítés előnye a helikopter által biztosított gyorsaság, nagy hatékonyság és harcászati rugalmasság.

- **Elektronikai harc.**

Elektronikai hadviselési konténerek, blokkok szerelhetők fel a helikopterekre speciális hadműveletek elvégzése érdekében. Természetesen, a túlélés javítása érdekében bármely helikopterre szerelhető elektronikai önvédelmi eszköz.

- **Kutatás és mentés (Search & Rescue –SAR).**

A NATO terminológia szerint kutatás és mentés alatt kell érteni minden olyan tevékenységet, amely a bajba jutott, balesetet szenvedett állampolgár élet és vagyon biztonságának megóvását szolgálja szárazföldön és a tengereken. Nemzetközi egyezmények, szerződések kötelezik

az államokat állandó, 24 órás készenlétben lévő kutató-mentő szolgálatok fenntartására. Ezt a szolgálatot a világ minden országában alapvetően helikopterekkel látják el.³

- **Harci kutatás és mentés (Combat Search & Rescue –CSAR).**

A hadművelleti tevékenység során lelőtt, lezuhant, de életben maradt hajózó személyzetek mentésére háborús körülmények között biztosított szolgálat. Első szervezett szerű alkalmazására a Vietnam elleni háborúban került sor. Ennek megfelelően az Egyesült Államok fegyveres erői rendelkeznek a legnagyobb tapasztalattal a helikopteres harci kutató-mentő műveletek terén.

Ez tulajdonképpen egy alkalmi harci kötelék, melynek magja egy helikopter géppár, fedélzetén a speciális erők katonáival, melynek feladata az ellenséges területről kimenteni a bajba jutott hajózó személyzetet. A közelmúlt sikeres mentő művelete volt az 1995-ben Bosznia felett lelőtt F-16 pilóta kimentése, illetve az 1999-es Jugoszlávia elleni háborúban lezuhant amerikai F-117 Lopakodó pilóta kimentése Belgrád közeléből.

- **Logisztikai támogatás.**

A helikopterek széles körben alkalmazhatók logisztikai támogató szerepkörben is.

- napi rendszeres utánpótlás szállítás ahol és amikor a domborzati viszonyok vagy a merev szárnyú szállítás, szárazföldi szállítás nem biztosított
- gyors, sürgős nem tervezett fegyver, lőszer, egyéb utánpótlási anyag után szállítás;
- javító, karbantartó állomány kiszállítása rombolt útszakaszok, objektumok felderítése, szemre vételezése;
- raktár készletek szállítása, áttelepítése előretolt bázisra.

A legkülönbözőbb anyagok szállítása történhet a belső teher térben, illetve külső függesztményként.

- **Sebesültek evakuálása (Medical Evacuation – MEDEVAC).**

A harcban megsérült, megsebesült katonák hátra szállítása rendkívül fontos, hiszen túl azon, hogy esélyt biztosít a túlélésre, nem veszítünk el tapasztalt, harcedzett katonát, és egyúttal a tudat, hogy a sebesültről gondoskodunk, morálisan is erősíti a harci szellemet. A helikopterek tökéletesen megfelelnek erre a fontos feladatra. A feladat fontosságát jelzi az is, hogy a NATO terminológiában a MEDEVAC minden haderőnemnél ugyanazt jelenti és külön figyelmet szentelnek a végrehajtására. A sérültek általában a fedélzetén kerülnek elhelyezésre ülő vagy fekvő testhelyzetben hordágyakon. Létezik a nyugati helikopter típusoknál speciális hordágy, mely lehetővé teszi a sérült szállítását a kabinon kívül is, de ez a módszer csak kis távolságú szállításkor használatos. Mivel a rendelkezésre álló helikopterek száma általában sosem elégséges, a MEDEVAC feladatot kombinálni lehet a személy és anyagszállítással is. Ez azt jelenti, hogy a logisztikai szállítást végző gépek a vissza úton sérülteket juttatnak el a tábori kórházba.⁴

- **Belső biztonsági műveletek.**

Vannak olyan katonai műveletek –és ez 2001. szeptember 11. óta élő valósággá vált-, amelyek nem a külső ellenséggel vívott harc kategóriájába tartoznak. Az országba beszivárgó terroristafenygegetés, terrorista ellenes felderítés, elhárítás teremthet olyan szituációt, amikor a rendőrség erői nem elégségesek a hatékony elhárításhoz. Ilyen nem kívánatos szituációban a katonai szállító helikopterek feladatai a következők lehetnek:

- a biztonsági terrorista ellenes erők gyors kijuttatása a veszélyeztetett körzetbe, azok biztosítása a levegőből;
- út lezárások biztosítása a terroristák feltételezett haladásának akadályozására;
- tűzszerész csoport gyors kijuttatása a helyszínre;

³ ATP-10(D) Search and Rescue. Haditechnikai Intézet, 1996.

⁴ ATP-49(A) Helikopterek alkalmazása a szárazföldi műveletekben. Budapest, 1998.

- közreműködés különböző terepszakaszok lezárásában a terroristák felkutatása során;
- lezárt terület felderítése vizuálisan és a fedélzetre telepített érzékelőkkel;
- személy és anyag utánpótlás szállítása a laktanyákba, rendőrőrsök körzetébe, ha ez közúton nem biztosított a fenyegetettség miatt;
- tömeg rendezvények megfigyelése, biztosítása;
- gyors sérült kimenekítés;
- fontos személyek biztosítása.

- **Humanitárius segélyakciók.**

Úgy ahogy arra a merev szárnyú szállító repülőgép feladatoknál már kitértem, a katonai helikopterek is széles körűen alkalmazhatók nem katonai feladatok ellátása során. Ezek lehetnek nemzetközi segély szervezetek által szervezett humanitárius segélyakciók: élelem, gyógyszer-szállítás. Egy nemzet a szolidaritás és segítség nyújtás kézzel fogható megjelenítéseként tudja katonai szállító helikoptereit az adott körzetbe irányítani.

Ide tartozik úgy szintén a különböző természeti katasztrófák következményeinek felszámolásában részt vevő katonai szállító helikopteralkalmazás lehetősége is, mint például földrengés, árvíz, rendkívüli téli időjárás következményeinek felszámolása. Ezekben az esetekben –ahogy azt az elmúlt évek hazánkban is bizonyították-, szinte egyedüli hatékonyan alkalmazható eszköz a mentésre, élelmiszer, gyógyszer, egyéb anyagok kijuttatására a katonai szállító helikopter.⁵

HELIKOPTEREK A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

Egy kis történelmi visszatekintést alkalmazva, más nemzetek haderőéhez viszonyítva a helikopter, mint repülő harceszköz viszonylag későn jelent meg Magyarországon. Az első típus a szovjet gyártmányú MI-4-es helikopter volt, melyből kettő darab állt szolgálatba 1955-ben, majd később még kettő darab. A MI-4-es magyarországi alkalmazása nem volt sikeres, ugyanis fordítási, üzemeltetési problémák miatt kettő helikopter katasztrófát szenvedett, majd a maradék kettőt a Szovjetunió visszavásárolta. A következő típus a MI-1 futár helikopter volt, melyet 1961-ben rendszeresítettek. Minőségi fejlődést jelentett a MI-8 közepes szállító helikopter, melyek 1969-ben jelentek meg Magyarországon a hadsereg kötelékében, Kecskeméten. Még az abban az évben megalakított szállító helikopter ezred kiképzés alatt álló hajózó és műszaki állományával áttelepült Szentkirályszabadjára. A szállító helikopterek első „éles” bevetése az 1970 május-júniusi tiszai árvíznél bekövetkezett, amikor is 4150 személyt mentettek ki, ebből vízzel körülfárt helyekről 123-at függésből, csőrlő berendezés segítségével emeltek ki.⁶ Mint alkalmazott helikopter típust, meg kell említeni a KA-26 könnyű helikoptert, melyet 1970-ben rendszeresítettek. Ugyanebben a kategóriában repültek a MI-2 típusú gépek. Minőségi fejlődést jelentett a MI-24 harci helikopterek megjelenése 1978-ban, majd a MI-17 (MI-8mt) 1988-ban.

Az elmúlt évek haderő építési koncepciói, majd az azokat követő átszervezések eredménye képen napjainkban a Magyar Honvédség, Légierő MI-8/17 közepes szállító helikoptereket és MI-24 harci helikoptereket tart hadrendben, a SZOLNOK Helikopter Ezred állományában. A hadrendben tartott helikopterek száma is jelentősen lecsökkent, hiszen mindössze 12 darab MI-24 és 15 darab MI-8/17 maradt hadrendben.

Fentiek alapján a NATO elvek szerinti összhaderőnemi alkalmazás harctéri harcászati légi szállító képességet a Magyar Honvédség és a Légierő számára a 86. SZOLNOK Helikopter

⁵ Keith Chapman: Military Air Transport Operations. London, 1992.

⁶ Fekete István. Égi Fuvárosok. Szolnok, 2000.

Ezrednél szervezett szállító helikopter kapacitás testesíti meg. Ennek a szállító helikopter kapacitásnak kell biztosítania a kijelölt erőkkel a NATO kötelékben történő feladat végrehajtást, szárazföldi csapatok, a légierő egységei, alegységei manőverei és harctevékenységeinek biztosításával összefüggő feladatokat, valamint a Nemzeti Befogadó Támogatás részére a helikopter légi szállító képességet igény szerint. A rendelkezésre álló harci helikopter képességgel kell biztosítani a szárazföldi erők és repülő csapatok harctámogató igényét, megfelelni a szövetségi követelményeknek.

HELIKOPTEREK ALKALMAZÁSA A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN ÉS A TOVÁBBI LEHETŐSÉGEK

Véleményem szerint azt nem kell nagyon bizonygatni, hogy a helikopter egy olyan repülő szerkezet, amely különleges repülési tulajdonságai folytán igen széles körűen alkalmazható katonai feladatokra. A Magyar Honvédségben is megfogalmazták az alkalmazási elveket, követelményeket. Napjainkban úgy gondolom, szükséges ezeket az alkalmazási lehetőségeket tüzetesebben megvizsgálni, hiszen az alkalmazás terén is lehetnek kiaknázatlan lehetőségek új távlatok, melyeket figyelembe véve bizonyítani lehet a helikopterek alkalmazásának hatékonyságát, gazdaságosságát.

Hazai viszonyok között ha helikopter alkalmazásról beszélünk, általában megragadunk olyan sztereotípiák szintjén, mint szárazföldi csapatok tűztámogatása, légi szállítási feladatok, mélységi felderítő csoportok szállítása, kutatás-mentés és még sorolhatnám.

A Magyar Honvédség feladat rendszerében meghatározóvá vált a missziós szerepvállalás és NATO tagságunkból adódóan a koalíciós műveletekben történő részvétel. A külföldön teljesített feladatok bár speciális szűk alkalmazási területet jelentenek, a magyar katona felkészítésében ugyan csak meg kell jelennie a teljes körű alkalmazási képességnek. A könnyű gyalogos koncepció elképzelhetetlen és értelmetlen a harci és szállító helikopterek alkalmazása nélkül. Az erre történő felkészítés, kiképzés, gyakoroltatás és szinten tartás a nemzeti helikopter erők alkalmazásával lehet csak hatékony és költségtakarékos.

Az előzőekben már tárgyalt NATO helikopter harci alkalmazási elvek közül eddig is képesek voltunk és alkalmaztuk:

- légi mozgékony hadműveletek eljárásait;
- csapatok és harci technikai eszközök szállítását.

Nem ismeretlen de, kiemelt prioritást kap a „speciális erők érdekében végzett művelet, mint a légi roham és meglepés”.

A Magyar Honvédség könnyű vegyes zászlóalja és a tervezett különleges műveleti zászlóalj meghatározó feladata, hogy állományával kiképzett és képes legyen a légi roham műveletekben való részvételre. A légi roham művelet végrehajtásának, kivitelezésének alapvető eleme a helikopter kötelék, mely harci és szállító helikopterekből áll. A harci helikopterek biztosítják az egész műveletet, hiszen miközben a kirepülés útvonalán fedezetet nyújtanak a szállító helikopterek részére, folyamatos felderítést végeznek az útvonalon és a roham körzetében. A harci helikopterek a roham körzetében felderítik és pusztítják-lefoglalják az esetlegesen ott lévő ellenséges erőket, biztosítják a roham kötelék kirakását. A fegyveres szállító helikopterek a kirakás után szintén tűztámogatást, lefogást hajtanak végre szükség szerint, illetve biztosítják az utánpótlás szállítását.

Az elmúlt évben, hasznosítva az amerikai szárazföldi iskolákban megszerzett tudást, együttműködésben az említett alegységek parancsnokaival, megkezdődött a közös felkészítés, kiképzés a légi roham feladatok készség szintű begyakorlására, az állomány kiképzésére. Ebben a kiképzésben, együttgondolkodásban a helikopter ezred tevőlegesen részt vesz. Ha úgy tet-

szik a korábbi évek alkalmazási gyakorlatához viszonyítva ez új alkalmazási elem a Magyar Honvédség kiképzésében.

- közvetlen légi támogatás-Close Air Support (CAS);

A helikopterek harcmező feletti nagyfokú mobilitásának köszönhetően a légierőben jelenleg az egyetlen légi eszköz, mellyel megvalósítható a szárazföldi csapatok közvetlen légi támogatása. Erre a feladatra a harci helikopterek alkalmasak, hiszen erre a feladatra találták ki őket. Számos szövetséges példa bizonyítja, hogy a harci helikopterek a lehető legnagyobb hatékonysággal képesek a könnyű lövész alegységek harcát támogatni. Az angliai EAGLES EYE gyakorlaton 2004-ben az AH-64 APACHE harci helikopterek mintegy harminc percen keresztül nyújtottak terület lefogást, közvetlen légi támogatást, együtt haladva a szárazföldi alegység manőverével. A már említett magyar könnyű vegyes zászlóalj és a 34. Bercsényi felderítő zászlóalj közös gyakorlatán a MI-24-es harci helikopter alegység is sikerrel oldotta meg ezt a feladatot 2004. szeptemberében. Ezeket az alkalmazási képességeket itthon, hazai gyakorlatokon, kiképzéseken kell elsajátítani, éles missziós bevetésen erre nincs mód és lehetőség, hiszen akkor már az alkalmazásról beszélünk. A jövőben a közös (szárazföldi, légierő) kiképzéseknek egyre inkább ezen alkalmazási elvekre kell épülnie.

-felderítés és a harcmező, adott terület megfigyelése, eddig is és a jövőben is alap feladata marad a helikopterek alkalmazásának.

- tűzvezetés;

Mint azt már a helikopterek általános alkalmazási elvei esetében tárgyaltam a tűzvezetés nem csak tűzérségi tűzhelyesbítést jelenthet, hanem –és napjainkban ez a jellemző-, a közvetlen légi támogatást nyújtó helikopterek tűzvezetése is lehetséges egy helikopter fedélzetéről. A jövőben ennek a képességnek is fontos szerepe lesz, hiszen a közvetlen légi támogatást nyújtó helikopterek irányítására szolgáló Előretolt Repülés Irányító Pont- ERIP csoportok kiképzésének erre is ki kell terjednie. Az ERIP képesség a Magyar Honvédség tervezett NATO felajánlásában szerepel.

- légi vezetés és irányítás;

A Magyar Honvédség jelenleg nem rendelkezik légi vezetés és irányítás megvalósítását lehetővé tevő helikopterrel. Volt ilyen a korábbi években, a MI-9 IVOLGA típusú helikopter, de kivonásra került a hadrendből. Ez a helikopter alkalmazási képesség így elveszett, csak ideiglenes jelleggel valósítható meg, amennyiben egy szállító helikopter fedélzetére telepítünk kommunikációs berendezéseket.

- légi aknatelepítés;

A szállító helikopterek esetében ez a képesség elvben rendelkezésre áll, hiszen egy primitív gravitációs elven működő adagoló szerkezettel a feladat megoldható. A korábbi években történtek erre irányuló kísérletek is, azonban a haderő reformok során ez az alkalmazási igény háttérbe szorult. Fontos megjegyezni, hogy a MI-24 harci helikopter rendelkezik fegyverzetében KMG-U aknaszóró konténerrel, mely segítségével nagy hatékonysággal képes rövid idő alatt nagy területet lezárni, akna telepítést végrehajtani.

- elektronikai harc;

Jelenleg a klasszikus elektronikai harc megvívásához szükséges eszközök nem állnak rendelkezésre. A korábban rendszeresített MI-17pp elektronikai harc vívására alkalmas helikopterek átépítésre kerültek szállító változáttá, mivel erre van nagyobb igény, azonban zavaró konténer szükség esetén bármely szállító helikopter fedélzetén elhelyezhetők. Erre az alkalmazási

módra volt példa a 80-as években a MI-8 helikopterek fedélzetére telepített mobil zavaró berendezés, melyet az akkori Videoton gyár készített.

Beszélni kell az elektronikai önvédelmi eszközökről is, melyek ma egy helikopter alap felszereléséhez kell hogy tartozzanak, feltéve hogy komolyan gondoljuk a hadműveleti területen történő alkalmazást. A MI-24 harci helikopter rendelkezik bizonyos védelmi képességgel, úgy mint besugárzás jelző, infra zavaró berendezés, infra és radar zavaró konténer. A szállító helikopterek semmiféle önvédelmi elektronikai harc eszközzel nem rendelkeznek. A jövőben mindenképpen szükséges ezen berendezések pótlása, beleértve a kiáramló gázok hőjét csökkentő berendezéseket is. Ma már ezek nélkül a berendezések nélkül elképzelhetetlen eredményes tevékenység hadműveleti területen.

- kutatás és mentés;

Ez a képesség napjainkban folyamatos szolgálatot jelent a szállító helikopter állomány részére. A magyar nemzeti légi kutató-mentő szolgálat a NATO és ICAO normáknak megfelelően látja el készenléti szolgálatát. A Magyar Köztársaság területe feletti légtérben két települési helyen (Szolnok és Pápa) folyamatos, 24 órás szolgálat áll rendelkezésre. A szolgálat kiképzettsége és felszerelése kiállja a nemzetközi összehasonlítás próbáját is. Az egészségügyi felszerelés gyakorlatilag megfelel egy rohamkocsi felszerelésének. A felcser állomány kiképzett-egészségügyi ismeretekkel rendelkezik. A közeli jövőben kerül pontosításra a kutató mentő felcserekkal szembeni kiképzettségi követelmény. A cél az, hogy lehetőség szerint minden egészségügyi tiszthelyettes mentő tiszti (főiskolai) végzettséggel rendelkezzen és néhány szövetséges ország gyakorlatának megfelelően ejtőernyős kiképzettséggel is rendelkezzenek. A jövőben meg kell teremteni annak a lehetőségét, hogy a szolgálat nagyobb részt vállaljon a mentési feladatokból. Ennek elsősorban finansziális akadálya van, mert igaz ugyan, hogy a 30/1998. (VI.24.) BM-HM-NM-PM együttes intézkedés ezt a kérdést tárgyalja, de a gyakorlatban a szolgálat ellátása-mely állami feladat-, pénzügyileg a honvédelmi tárcát terheli. Ez is az oka annak, hogy kizárólag légi balesetek alkalmával kerül alkalmazásra a szolgálat.

- harci kutatás és mentés;

A harci kutatás-mentés egy komplex művelet, melyben szállító, harci helikopterek, csata repülőgépek vesznek részt, AWACS irányítása mellett. Természetesen a konkrét harcászati helyzet határozza meg a kötelék összetételét. A művelet végrehajtásának mozzanatait mi is gyakoroljuk hazai viszonyok között, illetve nemzetközi gyakorlatokon (COOPERATIVE KEY) volt lehetősége a magyar helikopter vezetőknek is komplex feladat végrehajtásra. Ez a feladat bonyolultságát és komplexitását tekintve nagy fokú együttműködést kíván a műveletben részt vevő személyzetektől. Rendkívül fontos a megfelelő és az együttműködést biztosító rádió berendezések, navigációs eszközök megléte. Ahhoz, hogy ennek a feladatnak maradéktalanul meg tudjunk felelni, szükséges a meglévő helikopterek fedélzeti rendszereinek modernizációja.

- logisztikai támogatás;

Meglévő kapacitással a nemzeti szállítási igények kielégíthetők abban az esetben, ha más feladatra nem vesszük igénybe a helikoptereket. Tekintettel arra, hogy szövetséges kötelezettségeinkből adódóan befogadó nemzeti támogatási feladatokat is el kell látnunk, adott esetben a meglévő légi szállító kapacitás nem elégséges.

- sebesültek evakuálása (Medical Evacuation- MEDEVAC);

Szállító helikoptereink alkalmasak és képesek a MEDEVAC feladatokra, ilyen repüléseket gyakorlás céljából rendszeresen végrehajtanak. A jövőben, figyelemmel a fokozott önvédelmi

képességekre, szóba jöhet a MI-24 harci helikopter is ilyen jellegű feladatoknál, hiszen a teher térben geometriai méreteinél fogva 4 darab hordágy elhelyezhető egy egészségügyi katonával és a gép páncél védettséggel is rendelkezik. Így a harcérintkezés közvetlen környezetéből is végrehajthat adott esetben MEDEVAC feladatot.

- belső biztonsági műveletek;

Ez az a terület, amely sajnos az utóbbi években egyre nagyobb szerepet játszik életünkben. A terrorizmus és annak minden megnyilvánulása elleni fellépés a fegyveres erők kiemelt feladatává vált-válik napjainkban. A helikoptereink alkalmasak és nagy hatékonysággal alkalmazhatók a terror fenyegetések elleni fellépés során. Ez lehet akár határ szakaszok megfigyelése, védelme, manőver csoportok kijuttatása, járőrözés. A MI-24 harci helikopter RADUGA be rendezése optikai felderítést tesz lehetővé nappal nagy távolságról. A légtér védelemben is fokozni lehet a hatékonyságot, megelőzést, védelmet. A légtér alsó 300-500m-es szelete a földfelszíntől az a rész, melyben rossz szándékú kis gépekkel lehet operálni. Nos ez az a légtér, melyet harci helikopterekkel megbízhatóan lehet ellenőrizni és igazoltatást, szükség esetén védelmet-elhárítást meg lehet valósítani. A harci helikopter fegyverzete és manőverező képessége, repülési tulajdonságai révén az egyetlen repülő eszköz hazánkban, mellyel az alsó 500m-es légtér védelme megvalósítható. (Air Policing).

A teljesség igénye nélkül, de ide tartozhat kiemelt személyek szállításának biztosítása, történjen az akár földön vagy levegőben. A MI-24 harci helikopter precíziós csapás kiváltására is alkalmas irányított rakéta fegyverzete és fedélzeti géppuskája révén. Ilyen feladatokat az izraeli védelmi erők gyakorlatából ismerünk. A jövőben reális feladatként jelenik meg a város harc és annak támogatása. Az erre történő felkészülés, felkészítés is feladat kell hogy legyen a jövőben a helikopter személyzetek részére.

A belső biztonsági műveletek során alkalmas úgy a harci, mint a szállító helikopter visszatartó szerepre, elrettentésre, pusztá jelenlét demonstrálásával. Ilyen feladatokat a 80-as években mint határvédelmi erő láttunk el helikopterekkel, de napjainkban a lengyel hadsereg iraki műveletei során is ott vannak a lengyel harci helikopterek Irakban konvoj kíséresi, járőrözési-elrettentési feladatokkal.

- humanitárius segélyakciók, katasztrófa védelem;

A helikopterek szerepét, jelentőségét nem kívánom újólá hangsúlyozni, hiszen napjainkban sajnos számtalan olyan esemény következett be, ahol a helikopterek részvételét a mentő akciókban a híradásokból saját szemünkkel is meg tapasztalhatjuk. De nem kell messzire mennünk vissza az időben, 2004. júliusában a kis Hernád folyó okozott meglepetést áradásával, melyhez az emberi életek és értékek mentése okán szállító helikoptereket kellett kirendelni, mert más eszközzel nem lehetett kezelni a helyzetet. Korábban többször elhangzott, hogy a katasztrófa védelem-elhárítás nem honvédségi feladat. Ez igaz is, de az élet mindig bizonyítja, hogy amikor nagy a baj, egyszerűen nincsen más szervezett erő és alkalmas eszköz annál, mint amivel a Honvédség rendelkezik. Így a katasztrófa védelmi feladatokban hosszú távon természetesen szükség lesz a katonai erőre, így a helikopterekre is. Nagyon tanulságos számomra osztrák szomszédaink esete. Az Alpokban 1999 februárjában több falut betemetett a lavina. Az osztrák hadsereg csak könnyű helikoptereket tartott hadrendben, ezekkel a gépekkel képtelenek voltak menteni a polgárokat, illetve eljuttatni a segély szállítmányokat. A segítségül kért Németországban állomásozó amerikai szállító helikopterek két-három nap múlva tudták megkezdeni a mentést. Az osztrák kormány még 1999-ben döntést hozott szállító helikopterek beszerzéséről, melyeket azóta meg is vásároltak (UH-60). Készen állnak a bevetésre, külföldi missziókban is feladatot vállalnak, de a lényeg, ha még egyszer saját polgárokat kell menteni, akkor kéznél a segítség, a saját erő, mely bármikor rendelkezésre áll.

HELIKOPTEREK JÖVŐJE A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

A védelmi felülvizsgálat eldöntötte, hogy kiindulva hazánk biztonságpolitikai környezetéből, a fenyegetettség mértékéből, a jövőben milyen követelményeknek kell megfelelnie a Magyar Honvédségnek. Ebből következtek a szükséges képességek és hogy ezeket a képességeket milyen szervezeti keretek között lehet biztosítani.

Az átszervezés eredménye képen a helikopterek mennyisége mintegy 65%-al csökkent, vele együtt természetesen a személyi állomány létszáma is.

A feladat rendszer gyakorlatilag nem változott. Ez azt követeli meg, hogy a hadrendben tartott helikopterek magas üzemképességi mutatóval rendelkezésre álljanak folyamatosan. Állandó készenlétet igényel a légi kutató-mentő szolgálat ellátása, mely állami feladat. Biztosítani kell a szárazföldi csapatok és a légierő szállítási és kiképzési igényeit. Mindemellett a saját állomány kiképzettségi szintjét is karban kell tartani, illetve fejleszteni kell. Ezt a célt szolgálják a kiképzési repülések.

A könnyű lövész koncepció megjelenésével a jövőben sokkal több helikopter igény fog jelentkezni a szárazföld részéről, hiszen a könnyű lövész képességgel járó nagy fokú mobilitás és gyors harcba vetési képesség a helikopterek állandó jelenlétét kívánja. Fokozott alkalmazást jelent ez a harci helikopterek esetében is.

A szövetségi kötelezettségek sorában szerepel a helikopter felajánlás, különböző szállítási illetve MEDEVAC feladatokra a készenlét elérése után. Szintén szövetségi igény a harci helikopterek felajánlása, mely a jövőben fog eldőlni, hogy teljesülő kérés lesz-e. Amennyiben a helikopterek is megkezdik feladataik végrehajtását NRF erőként és érdemi külszolgálati igénybe vételre is sor kerül, az itthoni „béke-kiképzési” feladatokra gyakorlatilag nem marad erő, az állandó kutató-mentő szolgálaton kívül. A szállító kapacitást figyelembe véve, a kutató – mentő szolgálaton kívül a „maradék” kapacitás legfeljebb egy megerősített század szállítására elegendő, 100%-os üzemképesség esetén.

Harci helikopterek vonatkozásában vallom, hogy a leghatékonyabban alkalmazható tűz erő, hiszen a meglévő kapacitás összevetve egy tűzér osztály lehetőségeivel, felülmúlja azt mobilitásban páncél elhárításban, alkalmazási mélységben, első csapás kiváltás idejében, cél felderítésben és sorolhatnám. E mellett a harci helikopterek egyedülálló módon teljes műveleti szabadsággal képesek működni ABV környezetben. A MI-24-es kabinja hermetizált, aktív szén-szűrővel ellátott. Rendszerezésre vár egy légi-sugárfelderítő konténer, mely a helikopter fegyverzet függesztő sínjein kerülhet elhelyezésre. Ez az ABV RIÉR konténer (magyar fejlesztés) kis magasságú repüléssel és kis sebesség tartományban is hermetizált túlnyomású kabinnal biztosítja a személyzet túlélését eredményes feladat végrehajtás mellett.

A magyar helikopterek és személyzeteik részére a jövő hadseregében egyre minőségibb kihívásoknak kell megfelelni, feltéve, hogy szövetségi kötelezettségeinknek eleget kívánunk tenni. A mai kor színvonalán kiképzett katona műveleti képessége egybe forrt a helikopterek alkalmazásával, legalábbis nyugati szövetségeseink hadseregeiben ez a gyakorlat. A helikopterek univerzális alkalmazhatósága révén egyre bővülő szerepkörben jelennek meg, modernizálásuk folyamatos. Még az olyan gazdasági gondokkal küzdő ország, mint például Bulgária, a napokban döntött az EUROCOPTER konzorcium Cougar típusú szállító helikopterének beszerzéséről.

Bízom abban, hogy az új alkalmazási elvek alapján a szakmai érvek hatására a jelenlegi szerény helikopter képesség a magját fogja képezni egy jövőbeni valós képességnek, olyannak amelyet a szövetségi tanácsadók javasolnak a Magyar Honvédség részére.